

lica se spominja še danes tedaj prestanega strahu in je začela zmerjati bahavega Viljema šele po prevratu, ko se ni bilo več bati: žandarja, zapora ter smrti radi tega, ako je kdo privoščil zasluženou zaušnico kronani glavi.

Januš Golec:

Moj sinko je imel konjička dva...

Pri naši hiši smo redili po več parov volov, a le enega konja, da se je peljal eden ali drug po opravkih. Oče je bil resnega mnenja, da se priredi pri volih več nego pri konjih in povrh je še vol veliko manj občutljiv kot konj.

Ko sem se vrnil iz vojne in bolnice domov, smo imeli mršavo kobilše, kateremu ni bilo več mogoče ugotoviti let po zobeh. In s to črnkasto kobilico me je peljal Rus Nikifor na zelo imenitno gostijo. Na kolovozu pod farno cerkvijo so bile globoke in široke mlake, da se jim ni bilo mogoče izogniti. Zapeljala sva v eno tako mlakužo. Kobilše je postalo in se ni ganilo nikamor. Do tedaj niti vedel nisem, da je mrha štatljiva. Omenil sem potrpežljivemu Rusu, naj ošvrkne štatljivko z bičem preko ušes, ker vendar ne bova čakala na konjsko milost celo uro v mlaki. Nikifor je izvršil moj recept, a jaz sem okusil, kako blato hrani mlake moje rojstne župnije. Kobilše je začelo brcati po mlaki, me vsega oštrafotalo, z mesta se pa ni ganilo.

Bil sem oblečen v lepo zlikano vojaško uniformo, — skrbno pripravljen za imenitno gostijo in naenkrat ves po lit z mlakužastim blatom. Oba z Rusom sva začela udrihati po kobilici — vse zastoj! Nič ni pomagalo, moral sem z voza in stopiti do kolena v blato. Ko je mrše videlo, da nisem več na vozu, je skočilo z Nikiforjem vred v galopu iz mlake in naprej.

Blaten od glav do pet, saj tak nisem mogel v fino družbo, moral sem domov, da me očedijo. Da nisem na povratku od mlake do doma molil, bo uganil vsakdo. Med izstresanjem jeze sem se zakel, da bom sam prodal presneto štatljivko in kupil par konj, ki spadata v naš hlev. Mati so bili z menoj istega mnenja, da je treba cigansko mrše prodati in kupiti konja, ki bosta za koleselj in težki voz.

Na omenjeno gostijo me je peljal stric s svojo kobilico in mi je zaupal med potjo, da so najboljši konjski sejmi pri Sv. Ivanu v Zelenu na Hrvaškem.

Povdariti še moram, da sem si domišljjal jaz tedaj, ker sem si pridobil v večletni vojaški službi znanje o konjskih vrlinah in napakah, da me ne bi prekanil niti cigán, kaj šele navaden konjski barantač.

Kmalu po gostiji sem se odpravil na konjski sejm v Zelenu in tudi stara štatljivka »švarca« je morala zraven. Na sejmu je bilo dovolj živega blaga, ker na Hrvaškem ni bilo onih prisilnih živinskih rekvizicij, kakor pri nas na Štajerskem. Izmed vseh na sejmišče prignanih konj sta se meni dopadla dva rujavkasta, ki sta kazala koj na prvi pogled največ čilosti in živahnosti. Bila sta primerne rasti za koleselj in težo. Z Rusom sva bila kmalu v pogajanjih z lastnikom teh lepih živali. Konja smo vpregli v koleselj in v težki voz, da ne bi kupil štatljivca. Vajeti je prepustil Hrvat meni in Rusu, ker je povdarjal, da sta konja za tek in težo brezhibna. Ni pretiraval, ker sta živali brzeli pohvalno po ravni cesti, vlekli navkreber in nista kazali nobenih znakov pretirane plašljivosti. Bili sta obe kobilici in sicer ena 4, druga 6 let in si ju lahko gladil mirno po glavi, hrbtu in trebuhu. Ker je napravil lastnik po zunanosti in obnašanju najboljši utis, sva si bila kmalu edina na 14 tisoč kron za obe in še štatljivko švarco mi je pomagal prodati revnemu Zagorcu, ki je vozil okrog po selih glinasto in porcelanasto posodo.

Peljala sva se iz Zelene z Rusom po popitem likofu prav židane volje. Sedel sem sam zadaj na vozu v ponosu, ker se mi je prva kupčija z živim blagom posrečila tako sijajno. Živali sta brzeli od Sv. Ivana do doma brez priganjanja in ošvrkovanja z bičem.

Doma se je vršil temeljit pregled od vseh članov naše mnogoštevilne družine. Največjo hvalo so peli moji kupčijski sreči in poznavanju konj mati, ki se bodo odslej vozili kot kmetica in ne — kot ciganka! Oče niso skraja nič rekli, ko so ogledovali živali, le na koncu so me potrpežljivo nekako pohvalno po rami ter zapeli tako napol: »Moj sinko ima konjička dva...«

Kupil sem še koj drugi dan novo, lepo rumeno opremo za obe kobilici in nato sem se peljal kot Elija enkrat v sosedno vas, drugič v trg, kjer sem žel povsod priznanje mojim kupčijskim zmožnostim.

Par dni po prvi bahariji z novimi konji se je začela osem dni trajajoča božjepotna pobožnost ob Mali Gospojnici na Sv. gorah. Šel sem pomagat in seve sem se moral ločiti od predragih mi živali, na kateri sem bil tako ponosen, ker sta bili moja prva živa last.

Tako v sredini te pobožnosti so prišle na Goro moje sestre in mi zaupale, naj pridem domov, ker konja nič več ne jesta in pada z nju meso kar vidno, kakor da bi ga česal z grebenom.

Ti moj Bog ti, kako me je pogrela ta vest, a sem se tolažil, da ne bo tako hudo, ker ženske se pač ne spoznajo na konje. Akoravno sem prikrival po možnosti notranjo vznemirjenost, nisem mogel več strpeti do konca pobožnosti in sem odšel poprej domov in naravnost v hlev.

Mesto iskrih in poskočnih dveh živali sem ugledal v jasli nemo bulječa in že do kosti oglodana krampa, ki se niti ozrla nista, ko sem vstopil in ju poklical po imenih.

Stopil sem bliže: Konjema so se tresle noge, jasli polne najboljše krme, a nobeden se niti zmenil ni zanjo, bila je nedotaknjena. Rus mi je zatrjeval, da ju je hranil v moji odsotnosti pravilno, da sta stali kobilici vedno v hlevu, vendar nočeta nobene krme že par dni.

Poklical sem živinozdravnika. Ogledal si je bolnika v hlevu in na prostem, otipaval od vseh strani, skimaval z glavou in konečno predpisal kolmož med otrobi, ker konja sta morala nekaj požreti.

Za živinozdravnikom so prihajali domači mazači. Nobeden ni spoznal bolezni, vsak je nasvetoval uporabo kakke coprnije. Laporški Peter mi je prigovarjal resno, naj zadelam na hlevu vsa okna in vse odprtine tako, da bode prihajala solnčna svetloba pred konjske jasli skozi eno samo špranjo. Pri taki razsvetljavi naj spustim skozi strop na motvozu v košarici nabrane štiriperesne deteljice med oba konja. Ako bosta hlastnila po tej vraži oba, bosta ozdravila, ako le eden, bo eden poginil — drugi ozdravil.

Naša stara Roza mi je zatrjevala med jokom, naj pošljem takoj Pintečkovega Jurča, da bo nalovil modrase, jim porezal glave, ona bo potem te strupene glave položila na žerjavico in s tem podkadila oba bolnika. Modrasove glave na žerjavici izženejo vsako bolezen.

Tako in enako so se glasili zdravniški nasveti mojih sosedov; konja sta od dne do dne bolj slabela, ker nista marala vzeti prostovoljno prav ničesar. Zadnja dva dni pred smrtjo niti stati nista več mogla.

Peljal sem se do Hrvata, od katerega sem kupil oba konja. Povpraševal sem po njem po celi Zelenu ter okolici, nikdo ni znal, da bi bil kateri od tamošnjih konjerejev prodal kar dve kobilici na Štajersko.

Ko sem se vrnil iz poizvedovanja za Hrvatom domov, mi je prišel Rus povedat že od daleč, da bom moral poklicati konjederca, ki bo poginjeni živali odpeljal ter odril.

Pripeljal se je konjederec, pregledal svoj plen in mi koj povedal: »Zakaj me niste pozvali poprej? Kobilici sta dobivali mišnico in ker jima je bil ta strup pri Vas odtegnjen namah, sta poginili.«

Česar nisem uganil sam po triletni praksi s konji pri vojakah, česar ni prepoznal star živinozdravnik in kar niso pogruntali vaški vražarji, o tem me je poučila najzadnja oseba v našem okraju — konjederec.

Prosil sem še pogrebca mojih prvih ter zadnjih lastnih konj, naj odpelje živali v mraku, da ne bo vsakdo videl, kako prevažajo mrhovino od naše hiše.

Ko je nalagal konjederec svojo robo in sem se jaz poslovil od celih 14.000 kron, mi je pošepnil oče: »Moj sinko je imel konjička dva...«

Tako sem barantal s konji jaz kot doslužen vojak, ki je imel skozi več nego tri leta noč in dan posla z vsemi mogočimi konji; a me je tako občutno prevaril en čisto navaden hrvaški seljak!

Baharija ni nikdar dobra in najmanj pa z znanjem o konjskih vrlinah in hibah!

Janko Verbajnsak.

Mornar se je vrnil...

V neposredni bližini Blatnega jezera v zapadni Ogrski stoji sredi lepih goric majhen, a tembolj razkošno opremljen grad Csopak. Prekrasni park, ki obdaja grad, je živa priča, da stanuje v gradu v času, ko se godi naša povest, bogata plemiška rodbina, lepi red vsenaokrog pa govori o skrbni gospodinji.

In zares je bila grofica Z. ne samo skrbna gospodinja, ki je imela neutrudljivo oko tudi za vsako malenkost pri hiši, marveč je bila tudi sicer zares blaga, da, svojemu otroku-edincu Lajošu predobra mati. Bila je vkljub svojemu visokemu pokolenju, saj je bila v sorodstvu z slavnim Hunjadijem, zelo priprosta v obleki. Zgodilo se je celo, da je tujec zamenjal njeno sobarico z »premilostno gospo«, ker je v njeni priprosti obleki ni spoznal. Kakor v obleki ponižna, tako je bila tudi sicer zares žena lepih čednosti ter nič manj pobožna. Le eno napako je imela: napram svojemu sinu Lajošu je bila skoraj preveč popustljiva, da, imela je do njega preveliko ljubezen. V svojem Lajošu je videla le njega, ki naj prevzame bogato dedščino njenih staršev. Skušala ga je torej bolj ohraniti gradu, posestvu, zemeljskim vrlinam, kakor pa Bogu, čeprav je sicer bila za sebe prav pobožna.

Ni čuda torej, da je otrok Lajoš v letih zrastel v razvajenega, porednega mladeniča — posvetnjaka. Sčasoma je sicer dobra mati začela uvidevati, kaj je dosegla pri Lajošu s svojo rekel bi živalsko ljubeznijo, vendar je bilo že prepozno. Plevel je zadušil rožice v njegovem srcu, drevo se je nagnilo po močnejšem vetru in ta je bil takrat — hrepenenje po nasladnem, nečimurnem življenju ter brezbožnost.

Kot mlad visokošolec je prišel v vrvež velikomestnega peštanskega življenja, kjer se je zgubil skoraj popolnoma. Dneve je prespal, noči spreminjal v dneve, ko je v družbi slabih tovarišev popival, rajal ter igral. Ni čuda, da je začel tudi telesno hirati, prej cvetoča lica njegova so upadla, oči so izgubile svoj lesk, ki je odsev nepokvarjenega srca. Ko ga je nekoč v Pešti njegova mati obiskala, se ga je naravnost prestrašila. Začela je spoznavati, da je s skrbjo, go ohraniti samo dedščini ter življenju, dosegla ravno nasprotno; toda bilo je skoraj prepozno. Ves bolan se je moral vrniti z materjo domov v sveži zrak, pa tudi, da bi ne imel prilike se udajati nočnim orgijam v dvomljivih, velemestnih gostilnah.

Zdaj je čakala doma grajskega gospoda kaplana težka in velika naloga: vrniti fantu izgubljeno duševno zdravje! »Čevljev, ki so preveč raztrgani, ne more niti čevljar več popraviti, pa poskusil bomo«, je rekel ob neki priliki grofici.

Bila je zares težka naloga, in sprva Lajoš niti jesti ni hotel pri mizi, kjer je bil navzoč tudi grajski duhovnik, tako zelo je padel v brezbožnost.

Duhovnik je priporočil sebe in fanta Materi božji ter šel na lov. Vrgel je prvo mrežo v obliki fotografičnega aparata. Ko fant niti slutil ni, ga je fotografiral z name-nom, mu ob priliki pokazati sliko, kakšen je zdaj poleg slike, ki ga je predstavljala še čilega in zdravega. Kmalu je spoznal, da s samimi pridigami ne bo pri njem nič opravil, ker je bil preveč priklenjen na življenje; začel mu je torej vzbujati predvsem veselje do življenja, ki bi ga skoraj zapravil. Sprva ga ni hotel poslušati, vendar ga je pa sčasoma tako zelo vzljubil, da mu je obljubil celo, iti z njim na sprehode po krasnem parku ter v okolico. Vsako priliko je na teh sprehodih porabil duhovnik v to, da mu je slikal lepoto življenja narave, za kar je bil dozdej popolnoma slep.

Prve tedne še sicer ni mogel pozabiti peštanskih vesellic ter zabav, a polagoma je duhovnik dosegel, da ni le samo pozabil na vse to, marveč da je celo začel mrzeti takšno življenje. Sploh se je jel čuditi, kako je mogel tako daleč pasti. Zdaj misli duhovnik, da je čas predočiti mu Boga ter nadnaravno življenje, toda skoraj bi podrl most za seboj.

»O Bogu pa prosim, da molčite, ker ne verujem v nje-ga«, je bil kratek odgovor.

»Pa zakaj ne?«

»Ker ga ne vidim, kakor tudi duše ne vidim.«

Toda duhovnik se ni dal oplašiti: »Vprašam vas gos-pod, Lajoš, imate li možgane, imate pamet?«

»Imam, morebiti težje kot vi in več pameti kot vi.«

»Dvomim.«

»No, pa zakaj dvomite?« ga vpraša Lajoš že bolj ve-selo.

»Iz istega vzroka, kakor vi dvomite o bitju Boga ter duše, ker ga ne vidite. Tudi jaz dvomim o vaši pameti, ker je ne vidim.«

S tem se je končal ta pogovor, ki pa je vendar le dal povod Lajošu, da je začel o vsem tem razmišljati, čeprav tega na zunaj ni hotel pokazati.

Med tem se je približal adventni čas in Lajoševa mati je želela, da bi vsaj na sveti božični praznik šel Lajoš zopet k sv. maši, kakor je nekaj v otroških letih rad hodil v cerkev, če bi že ne šel k sv. obhajilu.

Toda predno je to obljubil, stalo je duhovnika veliko-truda, vendar je slednjič dosegel, da mu je vsaj obljubil, da bo šel. Vsaj to lepo lastnost je imel, da je bil res mož beseda.

»Kaj ne, gospod Lajoš, da pridete k polnočnici?«

»Pa kaj bom dobil tam«, se ne toliko zaničljivo, kakor bolj šegavo odreže fant.

»Kaj bodele dobili, no tisto, česar najbolj pogrešati in kar niste našli v veselih družbah peštanskih.«

»No, kaj pa bi vendar to bilo?«

»Srčni mir«, gospod Lajoš.

»Dvomim.«

»Gospod, pa poskusite, da vaši dobri materi na ljubo pridite!«

Fant se pomišlja, potem pa z odločnim glasom obljubi duhovniku, da se odzove povabilu ter v večje potrjenje proži desnico.

Bilo je v Csopaku lepa navada, da so pri polnočnici peli revni otroci iz bližnje vasi, ki so bili potem od grofice-obdarovani s toplo obleko. Tudi tokrat so med sv. opravilom grajskega duhovnika peli revni otroci pod vodstvom vaškega učitelja.

Ob strani oltarja v klopi sta sedela mati in sin. Grofica je bila zatopljena v gorečo molitev, Lajoš pa je pridno zrl na mlade pevce, ki so bili malodane v raztrgano obleko oblečeni. Sprva si je mislil, ker nimam boljše zabave, se bom pač moral s to zadovoljiti, ko pa je slišal najprej tihe, potem nekoliko močnejše, a vendar milodoneče nežne otroške glasove, se mu je zazdelo, da to niso človeški glasovi, tako lepi so se mu zdeli.

»Tiha noč, o sveta noč«, — razlegalo se je po celi cerkvi, da se je odmevalo tudi v Lajoševem srcu, ki se je začelo topiti. Ni bil več brezbrizen, ni več iskal zabave v cerkvi, začel si je misliti, odkod pri teh revnih, prezeba-jočih otrocih ta srčni mir, ki se jim razodeva v vseh njihovih kretnjah in ni se še končalo sveto opravilo, da je prišel na jasno, da je vendarle Bog, v katerem najde človeško srce svoj mir.

Sv. maša je bila končana, duhovnik stopa že v zakristijo, za njim pa plane Lajoš. Čemu neki? Njegova mati se je prestrašila, kaj je prišlo fantu, pa kako se začudi, ko vidi skozi vrata zakristije, kako se Lajoš zgrudi pred duhovnikom na kolena ter precej glasno reče: »Gospod — spoved!«

Kdo je bil bolj vesel, kot kaplan, še bolj pa Lajoševa mati, ker se ji je vrnil zgubljeni sin.

Ko so po obdaritvi pri božičnem drevesu zapeli otroci še enkrat to lepo božično pesem, se Lajoš ni mogel več premagati, pred vsemi pade na kolena pred materjo ter jo prosi odpuščanja za vse bridke ure, ki jih ji je s svojim razuzdanim življenjem prizajdal.

»Mati, zdaj sem zopet vaš in hočem vedno vaš ostati. Hvala Bogu, ki mi je pomiril moje razdvojeno srce.«

»Svetu se je rodil nocoj Odrašenik, vam pa, gospa grofica, zopet vaš Lajoš«, pristavil je ves ginjen duhovnik.

»Nisem zastoj nastavl mreže«, je drugi dan šegavo rekel duhovnik gospodu učitelju, ki se je čudil, kako je to mogoče, da je Lajoš, znan kot brezbožnik, stopil k sv. obhajilu in to še tako ginljivo.

»No da, se je pač povrnil zopet en drzni mornar iz razburkanega morja življenja v pristanišče pravega miru, tistega miru, ki nam ga more dati božično dete«, je sklenil pogovor gospod učitelj ter se vrnil domov, da tudi svoj cem pove, kako lep sveti večer so imeli v Csopaku.

Vesele božične praznike ter srečno Novo leto

želita svojim p. n. naročnikom in čitateljem

Uredništvo in upravništvo „Slov. Gospodarja“!